

УДК 657:004:001.18

Панченко О.М.

канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ШІ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність» [1], академічна доброчесність - сукупність цінностей, принципів і заснованих на них правил, якими мають керуватися суб'єкти академічної діяльності під час провадження такої діяльності.

Академічна доброчесність – наріжний камінь етики проведення наукових досліджень високої якості. Це багатомірне поняття, яке ґрунтується не просто на відсутності плагіату. Це дотримання певних принципів інтелектуальної діяльності, які виключають порушення всіх видів порушень академічної доброчесності. Академічна доброчесність передбачає повагу до авторства у всіх формах, прозорість методології дослідження, точне цитування, уникнення фальсифікації даних, маніпуляцій з фактами та шахрайства. Суспільство змінюється, впроваджуються новітні технології. Підвищуються вимоги до етики у застосуванні методів наукових досліджень. Поява Штучного Інтелекту (далі ШІ) надала нового поштовху та актуальності дискурсу про академічну доброчесність у наукових дослідженнях.

Неетичними практиками у наукових дослідження вважають: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикацію (вигадування даних), фальсифікацію (зміна даних), обман (надання неправдивої інформації).

С точки зору використання є дві основні проблеми академічної доброчесності: питання авторства/ плагіату; опис методології дослідження з використанням ШІ.

Для плагіату ключовою ознакою порушення є присвоєння «чужих наукових результатів». Юридично, у ШІ на сьогодні не може бути саме власного «наукового результату». Втім дискусійним є залишається питання: чи потрібно якось відокремлювати у тексті наукової роботи ділянки, згенеровані ШІ.

Питання, чи доцільно у наукових роботах якось відособлювати згенерований текст від аутентичного авторського, непросте. Це проблема не лише методики, а методології. Воно тісно переплетено с поняттями «наукова творчість», «наукова новизна», «самостійність» наукового дослідження. Слід

зауважити, що ці поняття й досі не мають чітких визначень та критеріїв. Це ускладнює їх коректне застосування до текстів, згенерованих ШІ. Що саме робить ШІ – лише компілює з незчисленої кількості публікацій зі швидкістю та ефективністю, неможливою для людського мозку, або створює дійсно щось нове? Ось у чому коріння питання дискусій щодо авторства [2].

У 1980 році Стів Джобс назвав комп'ютер «велосипедом для розуму». У 2026 р. один із провідних світових дослідників у галузі Science of Science (наукознавство), професор промислової інженерії та управлінських наук Дашун Ван (Dashun Wang) порівняв ШІ агентів з літаками, а вченого – з «пілотом в кабіні». Дискусія йде не просто про ШІ, як новий інструмент проведення наукового пошуку. Мова йде про структурну перебудову організації та ведення науки.

Зараз ШІ – це особливе, надзвичайно складне віртуальне знаряддя наукової праці. Пречудове знаряддя, яке безпосередньо розширяє можливості функціонування людського мозку. Втім зараз вже моделі ШІ, здатні створювати нові гіпотези, формувати інтерпретацію наукових ідей, які виходять за межі простого інструментального підходу. Наприклад, Co-Scientist від DeepMind та Virtual Lab від Stanford. Все це вже зовсім скоро може ліквідувати монополію людського авторства. Тоді, зміниться само ядро етики та академічної культури взаємодії людини та ШІ. Скоріше за все це буде співпраця, співтворчість. Ми маємо готуватися до цього вже сьогодні, розробляти етичні стандарти з резервом на майбутнє [2].

Важливим також є розкриття інформації про використання штучного інтелекту при проведенні дослідження. У статті 8, п. 4 «Про академічну доброчесність» [1] вказано, що у разі використання в академічному творі об'єкта, згенерованого штучним інтелектом, автор повинен повідомити про це в такому творі із зазначенням методики генерування та/або посилання на відповідну комп'ютерну програму чи її опис згідно з вимогами щодо оформлення та/або оприлюднення відповідних академічних творів, визначених відповідним суб'єктом академічної діяльності. Такі підходи співзвучні з редакційними політиками більшості впливових академічних журналів.

Отже, питання дотримання академічної доброчесності при використанні ШІ потребує врахування не тільки вимог чинних нормативних актів врахування майбутніх тенденції розвитку інформаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про академічну доброчесність: Закон України № 4742-IX від 18.12.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>
2. Panchenko O. Artificial intelligence in scientific research: challenges of ethical use and academic integrity. *Open science and innovation in Ukraine 2025: Conference proc. IV International Conference*. Київ. 22-23.10.2025. С.170-171.

УДК 331.2:330.5(477)

Фатюха Н.Г.

канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

За даними Державної служби статистики України наведемо динаміку середньомісячної номінальної та реальної заробітної плати штатних працівників (за 2022-2024рр. - інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів та проведених дооцінок показників. Інформацію буде уточнено після завершення встановленого Законом України "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни" терміну для подання статистичної та фінансової звітності) (рисунок 1,2).

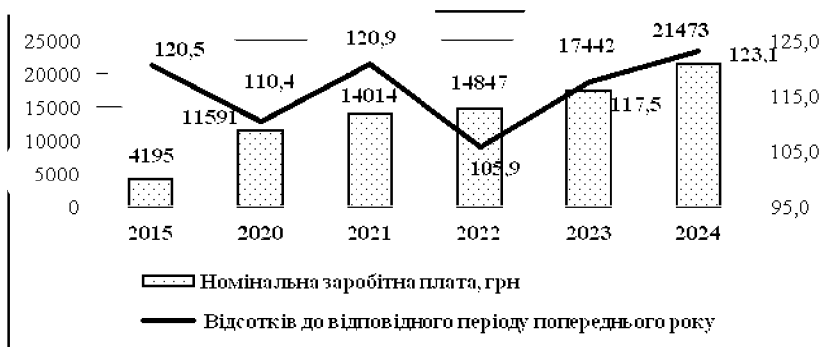

Рисунок 1 - Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників в Україні

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [1, с.22]

Аналіз рисунків 1,2 свідчить про нерівномірну тенденцію зростання номінальної заробітної плати в Україні протягом 2015-2024 років. В 2015 році розмір середньомісячної номінальної заробітної плати був на рівні 4195 грн і супроводжувався значним падінням реальної заробітної плати (79,8%).

Значне покращення ситуації спостерігається у 2020-2021 роках як за номінальною, так і за реальною заробітною платою. Починаючи з 2022 року